

Výplatní otisky na zabraných územích 1938 – 1945 (4)

DENNÍ RAZÍTKA

Třetí důležitou a poštovní správou předepsanou součástí je denní razítko. Denní razítko obsahuje pevné (stálé, nenastavitelné) a pohyblivé (nastavitelné) údaje.

Předtím, než se dotknu denních razítek výplatních strojů na zabraných územích, je třeba se zastavit u německých výplatních otisků před rokem 1938. Je to v zájmu pochopení dějů, které se u výplatních otisků odehrály mezi léty 1938 až 1945 v Sudetsku, které se stalo součástí Německé říše.

Významní badatelé a odborníci na německé výplatní otisky Heiner Dürst+ a Gerd Eich+ měli sami o sobě velké problémy popsat denní razítka německých otisků a najít jednotící systém pro jejich vzhled. Jak napsali ve svých katalozích a studiích: „Vzhled a nápisy místních razítek (Ortsstempel) jsou příliš rozmanité (vielfältig), abychom je mohli pojmut.“ Pokusili se popsat denní razítka, ale dodávají, že jen z důvodů, aby na ně upozornili s tím, že sběratel by je měl vzít do úvahy. Vycháeli z typologie Hanse-Joachima Andersona, který veřejnosti předložil systémovou typologii, alepsoň její začátek.

Ještě jednu poznámku k terminologii denních razítek. V Československu se vžil název „denní razítko“ (datum nadřazeno). Německo nadřadilo místo nad datum a většinou nazývá tato razítka jako místní razítka (Ortsstempel). V literatuře však narazíme i na denní razítka (Tagesstempel) nebo na podací razítka (Aufgabestempel).

Rozmanitost můžeme přisoudit i denním razítkům Sudet z let 1938 až 1945. Neexistoval žádný předpis s jednou výjimkou: německé úřady trvaly na odstranění českého názvu pošty a přesunutí německého do horní části razítka. První se splnilo, druhé v některých případech ne (zůstalo ou odpilovaných či vysekaných razítek, kde byly odstraněny české názvy pošt).

Německé výplatní otisky od začátku do zhruba poloviny roku 1934 obsahovaly denní razítka jednokruhová tak, jak to bylo u nás a i jinde. Jednokruhová denní razítka zůstala až do 70. let zejména u strojů Francotyp A, B, D. Od poloviny roku 1934 Francotyp přechází na dvoukruhová razítka zejména u typu C (německý název Ringstempel). Tento typ denního razítka přejala i Postalía. Proto u strojů, které byly objednány uživateli pro prostor Sudet má dvoukruhová razítek, která se dostala po roce 1945 i do dalších částí obnoveného Československa. I do dalších obsazených se tento typ nových a neobvyklých denních razítek postupně dostával. V tomto období se vyskytlo ještě jedno novum: jednak denní razítka byla více „mluvná“ než předtím- nestačil jen název pošty, bylo nutno doplnit i region – tzv. nižší identifikační údaj), jednak se doplňovaly další údaje (příležitostné texty atd. - u nás tato situace nenastala).

Třetím novým údajem byla i poštovní směrovací čísla (Postleitzahlen), u nás se označují jako intradační čísla. U některých výplatních otisků je vidíme v horní mezikruží či před názvem pošty. V Německu se dostaly i do dolní části denního razítka. Je vidět, že v této oblasti existovala volnost a vše rozhodovaly místní poštovní autority. Poštovní směrovací čísla se vyžadovala z centra od roku 1944, předtím se vše nechalo na libovůli uživatelů a jejich dohlédacích poštovních úřadů.

U sudetsko – německých výplatních otisků došlo k několika různým případům v nepohyblivé části razítka. Nutno odlišit stroje, které buď v Sudetech po záboru zůstaly a prošly procesem poněmčení a úprav, a stroji, které byly zprovozněny po dodání z Německa. Vše se týká tehdy dominantní soustavy Francotyp, shodou okolností tato firma dodávala do Československa a do Německa, takže je možno jasně srovnávat.

Jaký byl vývoj. Zvolil jsem písmeno „A“ pro přehlednost a začátek pohledu na tuto „rozmanitou“ záležitost.

Ponechání čs. systému - název pošty s tím, že se vysekal český název a nastaly dvě eventuality – německý název zůstal na původním místě v dolní části razítka anebo se přenesl do horní části razítka. Zůstalo jen u názvu pošty (Abertham, Arnau, Asch 1 apod.).

Často se za název dohlédací pošty doplnil do závorky i název EGERLAND – Asch (EGERLAND) anebo Westsudeten někdy i s připojeným „L“ pro Land ve tvaru ASCH (WESTSUDETEN)). Vyskytly se i zkratky „SL“ pro Sudetenland). K názvu pošty se doplňoval i druhý domicil (např. ALT HABENDORF BEI REICHENBERG). Číslo pošty, pokud bylo, se objevilo až na konci za složeninou názvu z několika slov. ASCH (SUDETEN) 2. Někdy se za názvem pošty vyskytl i název okresu (KR. AUSSIG)

Poštovní směrovací čísla se u písmene „A“ vyskytla u otisku Deutsche Gasolin „11a AUSSIG 1“.

Ještě jedna poznámka, která přímo nesouvisí s denním razítkem, ale se strojem a otiskem ano. Prověřil jsem celkem 26 otisků písmene „A“ ze čtyř zdrojů (sbírek a cloudů). Osmnáct z nich bylo dopraveno z Německa do Sudet a zprovozněno, zbytek tedy osm mělo původ v bývalém Československu. Došlo k výraznému navýšení zprovozněných strojů u nových subjektů. K výměnám došlo jen omezeně. I toto o něčem svědčí. Zabraná území se dostala do úplně jiného vývojového stupně.

Není vyloučeno, že další bádání přinese další zajímavosti.

Zobrazuji stránku z katalogu Roberta Di Casoly/Ivana Leiše (www.kf0015.cz, Praha 2017) a dosavadní známou typologii. (A – A1, A2, C). V tabulce jsou i rozměry razítek (průměry).

Druhou částí denního razítka strojů ze zabraných územích jsou **číslíce data denního razítka**. **I zde je celá řada zajímavostí. Číslíce se navzájem od sebe dost liší. Zajímavé je, že většina německých katalogů se této problematice nevěnuje., Stejně to je i se studiem typů číslic u pořadového čísla otisku. Můj názor je, že by tak tomu mělo být.**

Jednak to jsou číslíce ze strojů zprovozněných na území bývalého Československa (v tabulce u

typu A). Malé číslice, s dojmem vysokých a úzkých čísel.

Podobně tomuto typu jsou číslice u typu C (o jeden mm menší na výšku s dojmem užších číslic).

Dále nacházím číslice robustnější (viz typy A 1 a A2), někdy i s tečkami za řádem dne a měsíce a typově různými číslicemi (srovnej číslice „7“ a „4“). Jistě se dalším bádáním objeví i další odlišnosti a zvláštnosti i u této problematiky.

ILE II/2020

Town mark

Form	Type	Diameter mm	Observations
	A	22 – 26	name at bottom
	A 1	22 – 26	name at top
	A 2	22 – 26	with ZIP code
	C	22 – 26	